■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ראה ■ כ"ז אב ה'תשע"ט ■ 28.08.2019 ■ גליון מס' 546 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

נזקי הצלת תינוק ממכונית נעולה

ל..... רב שבתי יגל שליט"א

הסתפקתי בשאלה חדשה בעזרת החונן לאדם דעת...

א) אדם שהולך ברחוב ביום חם ורואה תינוק סגור ברכב שכבוי, ואין שם מזגן. האם מותר לו לנפץ החלון, כדי להוציא התינוק משם שלא יבוא חס ושלום לסכנה של התייבשות מהחום הכבד והעצום ששורה ברכב סגור, וכבר קרו לצערנו הרבה אסונות רחמנא ליצלן?

ב) ואם ניפץ החלון, ואחרי כמה דקות בא בעל הרכב וטוען לו שצריך לשלם לו על החלון, הצדק עם מי? והטעם?

בברכת כהנים באהבה

כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס 'גם אני אודך' ו'פרדס יוסף החדש' על המועדים.

תשובה:

לכבוד הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס 'גם אני אודך' ועוד ספרים חשובים.

האם מותר להזיק על מנת להציל נפשות

הנה באשר לשאלתו הראשונה, האם מותר לו לנפץ את שמשת החלון - בוודאי שמותר לו לנפץ את החלון, הרי בפיקוח נפש עסקינן, וכל הנידון הוא האם יהיה חייב בתשלומים על הנזק שעשה, אך עצם השבירה וההיזק בוודאי שהוא מותר.

ואף על פי שאסור להזיק על מנת לשלם, מכל מקום בנידון דידן שעל ידי ההיזק מציל הוא את נפש התינוק, התחדש שמותר להזיק, אלא שיש לדון האם חייב הוא לשלם.

ודבר זה מבואר להדיא בסוגיית הגמרא במסכת בבא קמא דף ס' עמוד ב' בשאלתו של דוד המלך לסנהדרין[א].

האם חייב לשלם על נזק שעשה תוך כדי הצלת נפשות

ובאשר לשאלתו השנייה, אם בא בעל הרכב ותובע תשלומים על הנזק שנגרם לרכב, הנה שאלה מוזרה היא, שהרי בדרך כלל התינוק הנמצא ברכב הוא בנו של בעל הרכב, ומאוד תמוה שבעל הרכב שהוא גם אבי התינוק יתבע את מי שהציל את בנו התינוק, לשלם על שמשת החלון...

אמנם מכל מקום אם אכן הדבר כן ובעל הרכב תובע את תשלום הנזק, והולך הוא במידת הדין ויקוב הדין את ההר, צריכים אנו לדון האם יש צדק בתביעתו על פי דין תורה, והנה בסוגיא הנ"ל מבואר שאף על פי שמותר לאדם להציל את עצמו בממון חברו, מכל מקום לאחר שהציל עצמו צריך לשלם לאותו אחד שהשתמש בממונו כדי להציל את עצמו, אמנם בנידון דידן אין הוא מציל את עצמו אלא מציל מישהו אחר, ויש לדון האם מי שהציל אדם אחר בממון של אדם שלישי, האם המציל או הניצול חייבים לשלם את הנזק לבעל הממון.

חובת הניצל לשלם למציל את הוצאותיו

והנה מבואר בראשונים שאף על פי שחייב אדם להוציא הוצאות כספיות כדי להציל את חברו ממוות, מכל מקום לאחר ההצלה, חברו הניצול יצטרך לשלם ולהחזיר למציל את ההוצאות הכספיות שהיו לו

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

הברכה והקללה מיד האדם
שאלה עתיקת יומין היא מהו המקור לרע בעולם, האם הוא בא משמים או הוא תוצאה של מעשי האדם. לפי המדרש המספר...
המשך בעמי 2

איש הישר בעיניו
בתחילת הפרשה משה מזהיר את עם ישראל שלא לעשות הישר בעיניהם כי אם ללכת כפי מצוות התורה, כשהכוונה היא...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת
כוחה של תפילה
לפנינו סיפור מימינו אנו, על כוחה העצום של תפילה להצלחה בתורה, כפי שהובא בספר "התעלות:" באחת מהישיבות...
המשך בעמי 4

שביבים
■ אין יכולת לראות התמונה השלימה
■ לעזור ככל האפשר
■ לחנך בשמחה
המשך בעמי 6

(אם יש לו) ואם כן אם היה מדובר שהניצול הוא אדם גדול, היה צריך לחייב אותו לשלם הוצאה זו[2].

אולם בנידון דידן, מדובר שהניצול הוא תינוק שאינו בר חיוב בתשלומים, ונשאלת השאלה האם המציל עצמו יצטרך לשלם לבעל הרכב את הנזק.

והנה זהו תימה גדולה לומר שמי שמציל לרעהו את תינוקו בנו חביבו היקר לו מכל ומצילו מייסורי נפש ומצפון עד סוף חייו, יצטרך לשלם לו עבור שמשת הרכב, וזהו דבר שאין הדעת סובלתו, ואם נרצה למצוא לכך מקור בשולחן ערוך, נראה שניתן למצוא לכך ב' מקורות.

תקנת חכמים מיוחדת לפטור את מי שמזיק תוך כדי הצלת נפשות

א' - מבואר בגמרא במסכת סנהדרין[3] וכן נפסק להלכה בשו"ע[4] שמי שעוסק בהצלה נפשות ותוך כדי ההצלה ועבור ההצלה הוצרך להזיק ממון אחרים, פטור מלשלם על נזקים אלו, ולא מן הדין, אלא מצד תקנת חכמים שאם לא כן ימנעו בני אדם מלהציל אחרים ויאמרו מה לי ולצרה זו.

ואם כן לא נוכל לחייב את המציל שניפץ את שמשת הרכב לשלם על השמשה, מאחר ויש תקנת חכמים מיוחדת לפטור את המציל מהנזקים שעשה הנצרכים לצורך ההצלה[5].

סברא נוספת לפטור את מנפץ השמשה

ובר מן דין, נראה שגם בלי תקנת חכמים זו יש לפטור את המציל מלשלם את עלות השמשה המנופצת, שהרי מבואר בהלכה שאף שאסור לגזול על מנת לשלם (אלא אם כן במקום פיקוח נפש) מכל מקום פעמים שמותר לעשות כן, והוא באופן שמתכוון לשלם דבר יפה ממה שגזל, והתשלום בעין, ומזכה אותו לבעלים על ידי אחר, שאז אנו אומרים 'זכין לאדם שלא בפניו'[6].

ואם כן בנידון דידן שעל ידי הנזק של השמשה, הוא משלם לו בהצלת תינוקו היקר לו מכל, הרי אומדנא דמוכח שזה נחשב זכות עבור אבי התינוק, ומשלם לו דבר הרבה יותר טוב מעלות של שמשה מנופצת... ובכלל אין מעשה זה מוגדר כלל כ'מזיק' עבור בעל הרכב שהוא גם אבי התינוק, וממילא בוודאי פטור מלשלם, ואדרבה ישלמו לו שכר רב מן השמים, שהציל נפש מישראל.

באופן שבעל הרכב הוא לא אבי התינוק

והנה אם מדובר באופן שבעל הרכב הוא לא אבי התינוק, ואם כן הנידון הוא שפלוני מציל אדם א' בממון אדם ב', במקרה זה לא נוכל להשתמש בסברא זו האחרונה, אך על כל פנים גם במקרה זה יהיה פטור מלשלם על פי תקנת חכמים דלעיל.

וזאת תורת העולה: מותר ומצווה וחובה וצריך לנפץ את שמשת הרכב כדי להציל תינוק שנשכח ברכב, ואף פטור הוא מלשלם את עלות הנזק, ושכרו מרובה מן השמיים שהציל נפש בישראל.

א - עיין שם בתוס' ד"ה 'מהו להציל עצמו' שפירשו את שאלתו של דוד המלך האם חייב לשלם מי שהציל עצמו בממון חברו, אך עצם העניין שיוכל להציל עצמו בממון חברו זה היה פשוט שמותר, וכן הוא בראב"ש שם, אולם רש"י בדף ס"א עמוד א' ד"ה 'דעבד לשם שמים' פירש לכאורה שהשאלה היא על עצם ההצלה האם היא מותרת, וכאילו איסור גזל אינו נדחה מפני פיקוח נפש, ורבים האריכו בביאור שיטת רש"י, עיין בשו"ת בנין ציון סימנים קס"ז -ק"ע, ועכ"פ להלכה נפסק בשו"ע חו"מ סימן שנ"ט סעיף ד' כשיטת התוס' והרא"ש (עיין שם בסמ"ע ס"ק י') שמותר לגזול במקום של פיקוח נפש אלא שצריך לגזול על דעת לשלם.

ב - עיין בראב"ש למסכת סנהדרין ריש פרק ח', ועיין בשו"ע חו"מ סימן תכ"ו, ובסמ"ע שם ס"ק א', ובש"ך ס"ק א'.

ג - דף ע"ד א' באשר לרודף שרודף אחר 'רודף' ושבר כלים במהלך רדיפתו.

ד - חו"מ סימן ש"פ סעיף ג'.

ה - והנה היה מקום לומר שרק בכה"ג שהמציל מזיק ללא כוונה, אלא מחמת שעסוק ברדיפה אחר הרודף לא שם לב ושיבר כלים, אבל בנד"ד שבמחשבה תחילה ניפץ את שמשת הרכב מי יימר לך שגם בכה"ג פטור מלשלם? אולם זה אינו, שהנה בסימן שע"ח סעיף ח' מבואר שמי שרץ בערב שבת בין השמשות, והזיק תוך כדי ריצתו, פטור מלשלם (מצד שורת הדין ולא משום תקנת חכמים) מפני שרץ ברשות, וא"כ מדוע בסימן ש"פ (רודף אחר רודף) אנו פוטרים אותו רק משום תקנת חכמים? תיפוק ליה משום שרץ ברשות, וכי הצורך להציל נפשות גרע מריצה לקבלת שבת קודש? וע"כ צריך לומר ששם הפטור מן הדין הוא באופן שהזיק ללא כוונה תחילה, והתקנת חכמים היא אפילו באופן שהזיק בכוונה.
אמנם יש מקום לדחות ראיה זו על פי השיטה מקובצת במסכת בבא קמא דף ל"ב עמוד א' בשם רבינו יהונתן שטעם הפטור ברץ בערב שבת הוא מפני שעל הניזק היה להרחיק את עצמו שהרי ערב שבת בין השמשות הוא זמן שכולם רצים, וא"כ בנידון דידן אין זה שייך ולכן צריך להגיע לתקנת חכמים מיוחדת, אולם למעשה נראה שגם כאשר הזיק בכוונה פטור מלשלם וכן מסתבר שטעם התקנה שייך גם במקרה זה וזיל בתר טעמא (ובלא"ה יש חולקים על רבינו יהונתן עיין במרדכי שם פרק המניח רמז לט שמבואר ממנו אחרת בטעם הפטור ולא משום שהניזק היה צריך להרחיק את עצמו ואכמ"ל בכל זה) אולם כאמור לעיל, אם הניצול הוא בר תשלומים יצטרך הוא לשלם עבור הוצאות אלו.

ו - עיין שו"ע חו"מ סימן שנ"ט סעיף ב'.

הברכה והקללה מיד האדם

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שאלה עתיקת יומין היא מהו המקור לרע בעולם, האם הוא בא משמים או הוא תוצאה של מעשי האדם. לפי המדרש [קה"ר ז] המספר: "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי". מהמדרש מבואר שיש יכולת לאדם לקלקל ולהחריב את העולם, לאיזה קלקול וחורבן מתכוון המדרש? האם הכוונה היא ליכולתו הטכנית של האדם לפעול לשנות את קליפת כדור הארץ, כמו לחצוב בהרים, לשנות את פני הקרקע, לכרות יערות, לסכור אפיקי נהרות ולהטות את זרמיהם לאפיקים אחרים וכדומה. אלא שעל האפשרות הזו לכאורה יש סתירה מהמדרש עצמו שבו הקב"ה אומר לאדם: "כל מה שבראתי בשבילך בראתי", שמשמעו כי העולם עומד לשימושו של האדם לכל צרכיו? ואפשר לומר שכונת המדרש לקלקול והשחתה שלא לצורך, שעל כך יש איסור מפורש בתורה: "בל תשחית", כמו שכתב הרמב"ם [הל' מלכים פ"ו ה"י]: "ולא אילנות בלבד אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה עובר בלא תשחית".

דוגמא לאפשרות להשחתה כזו מוצאים אנו בסיפורו של הצדיק רבי אריה לוין וכך הוא מספר: "אחרי תפילת מנחה גדולה יצא

רבינו הראי"ה קוק זצ"ל כדרכו בקודש לשוח בשדה, לצמצם מחשבותיו, ואני נלוויתי אליו. בדרך קטפתי איזה עשב או פרח, הזדעזע רבינו ואמר לי בנחת: 'האמן תאמין לי שמימי נזהרתי לבלתי קטוף בלי תועלת עשב או פרח, שיכול לגדול או לצמוח, כי אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה האומר לו: גדל!, כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל בריה אומרת שירה'. - ומסיים רבי אריה - הדברים שיצאו מלב טהור וקדוש, נחקקו עמוק בלבי, ומאז התחלתי להרגיש ביותר את מדת החמלה על כל דבר". ["איש צדיק היה" עמ' 74]. אלא שלפי ההסבר הזה השפעתו של האדם על העולם היא מוגבלת והיא מתייחסת למקום מצומצם בקליפה של כדור הארץ, אך לשון המדרש: "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" משמעו שהכוונה היא לקלקול וחורבן של כלל העולם. ונשאלת השאלה האם אכן ביכולתו של האדם להשפיע לטוב או לרע גם על העולמות שהם מעבר להישג ידו של האדם, וזאת אם נסביר שהציווי "שלא תקלקל ותחריב את עולמי" מתייחס לבריאה כולה?

על הכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" מביא הנצי"ב בביאורו "העמק דבר" את המדרש האומר: "משעה שאמר הקב"ה 'ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה' שוב 'מפי עליון לא תצא הרעות והטוב', אלא המצוות עושות שלהן והעבירות עושות שלהן". כלומר שקיים קשר בין התנהגות האדם למצבה של הבריאה כולה. ואת הקשר הזה מסביר הרמח"ל בספרו 'דעת תבונות': "שהאדון ברוך הוא רוצה שהאדם בעבודתו יתקן את כל החסרונות שבבריאה, ושיד האדם תהא מגעת לכל העניינים הרמים שיהיו נפעלים ממעשי האדם", והוא מדמה את פעילות האדם "לאורלוגין (שעון המופעל ע"י מערכת של גלגלי שינים) שאופניו פוגשים זה בזה, ואופן קטן מנוענע אופנים גדולים ורבים - כך קשר האדון ברוך הוא כל בריותיו בקשרים גדולים, והכל קשר באדם להיות הוא המנוענע במעשיו וכל השאר מתנועעים ממנו". הסבר דומה בסגנון אחר על השפעת האדם על העולם כותב רבי חיים מוואלזין בספרו 'נפש החיים' [שער א, פ"ב, פ"ג] ושם הוא מסביר שכמו שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם, שכולם תלויים בידו לשנותם ולסדרם, כך בדמיון זה כביכול ברא הקב"ה את האדם והשליטו על רבבות כוחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו של האדם שיהא הוא המנהיג אותם על פי כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו, שאם הם טובים הם מקיימים ונותנים כוח בכמה כוחות ועולמות עליונים ומוסיפים בהם קדושה ואור, ואם הם רעים חלילה, הם מהרסים רחמנא ליצלן כמה כוחות ועולמות עליונים הקדושים, ועל המעשה הטוב נאמר: "ואשים דברי בפיך ... לנטוע שמים ולייסד ארץ", ועל המעשה הרע נאמר: "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו". והכוח הזה של האדם הוא "צלם אלוקים" שבאדם. ועל ההשפעה הזו של האדם אמרו במדרש [ילק"ש בשלח תשמג]: "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח וגבורה של מעלה, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול של מעלה".

איש הישר בעיניו

/ הרב איתמר הרשקו

בתחילת הפרשה משה מזהיר את עם ישראל שלא לעשות הישר בעיניהם כי אם ללכת כפי מצוות התורה, כשהכוונה היא להקרבת הקורבנות במשכן או המקדש ולא בבמות היחיד.

הישרות שייכת דווקא בענייני העבודה- קורבנות, משום שבכך זוכה האדם להתקרב לאלוקיו וללכת בדרך ישרה בעיניו של המקום. וכדי שלא נטעה שישנה יותר מדרך אחת ישרה לעבודת ה' כמו שהיה בימי הבמות, התורה מדגישה "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה". אך בהגיענו לאותה מנוחה ונחלה, עלינו להפנות ליבנו אליו ית' אך ורק דרך הבית אשר בחר ה'.

הדרך לשמוע את דברי ה' הישרים עוברת רק ע"י השמיעה לסנהדרין היושבים בהר ציון- משם יוצאת תורה לישראל, ולכן אומר משה לישראל "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר בחר ה'. ושמרת לעשות ככל אשר יורוך[1]... לא תסור מכל אשר יורוך ימין ושמאל" אפי יאמר על ימין שהוא שמאל[2], משום שהסנהדרין הם ישרי הדרך המדריכים אותנו.

גם ענייני ההקרבה בבמה הפכו מימין לשמאל, שבתחילה אהב הקב"ה את הבמות בימי האבות אך כיום שיש משכן ומקדש הם הפכו להיות "אשר שנא ה' אלוקיך" ואין להם עוד מקום של היתר כלל.

על כן אין לעשות איש הישר בעניו, אלא ללכת בהדרכה של תורה- בישרות. וכשאין מלך בישראל, שהם תלמידי החכמים המדריכים נכונה את העם- אזי איש הישר בעניו יעשה, עם כל דמיונותיו מה נחשב נכון וישר ומה לא.

בכל ימי הבית הראשון הבמות לא סרו מישראל, כיוון שכל אחד חשב שדרכו היא הישרה וגם אם הקריב במקדש הוא הוסיף עוד משלו כהנה וכהנה, כי ראה את דרכו כדרך ישרה. על דבר זה באה התורה להזהיר "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום"- אע"פ שהיום הבמות מותרות, כשתגיעו לשילה ולירושלים הם יאסרו משום שכשמגיעים למנוחה ולנחלה אין עוד את העניין של 'איש לאהליך ישראל' וכל אחד יחליט לעצמו מהי דרך הישר. החל מאז ישנה מצווה של "וקמת ועלית אל המקום[3]" שם צריך להתיישר ע"י מקומו של הקב"ה שהוא במקדש דווקא, ובהנהגה הישרה היוצאת משם יש לנהוג וללכת.

על דבר זה אבדה הארץ- שלא בירכו בתורה תחילה, וזאת משום שהעם לא התברכו בנושאי התורה תחילה לשאול לעצתם, אלא התברכו בלבבם ללכת בשרירות ליבם וכמ"ש "כי בשרירות לבי אלך". העם לא ביקש לדעת מהי דעת תורה הישרה, אלא על פי מה שהיה נראה להם כישר- כך הם נהגו.

הכול מתחיל מכך שאמנם האלוקים עשה את האדם ישר[4], ובוודאי מוכן לחיות על פי אמיתה של תורה, אלא שאז מגיע השלב 'המה בקשו חשבונות רבים'- והאדם ממש מבקש למצוא חשבונות איך לעבוד את ה' בדרך מיוחדת ולא מסתפק בדרך הישר. שכן הוא מחפש את הרגשת עצמו בעבודת ה', ורק אם תהיה לו חוויה רוחנית גדולה אז יוכל לעבוד את ה' בשלמות.

על כך אומר ומגלה לנו החכם באדם- גם אם בסופו של דבר האדם יעמוד על טעותו ויגיע לדרך הישר, עליו תמיד לזכור שהוא נעשה כאדם ישר ומה שהוא סוטה מדרכו אין זה אלא בגלל החשבונות הרבים שמרבה לחשוב איך מרגישים את ה' וכדומה, במקום ללכת על פי דרכה של תורה ולהזיז את הרגשותיו המרובות הצידה[5].

אך כך היא דרכו של ה' לבנות את עולמו בשלימות. דווקא ע"י אותם חשבונות רבים מגיעים ישראל וכן האדם הפרטי לישרותם ושלמותם, כשהם מתגברים על משעבדיהם מהאומות ועל יצרם. שביסודו של עם ישראל לא שייך שום חטא כלל, ובוודאי לאחר שיוסרו אותם שעבודים ומעכבים יתגלה לעין כל שלמותם ושירותם של כל אחד מישראל.

את הברכה הזו קיבל יעקב אבינו ישירות מפי הקב"ה[6] "ויאמר לו אלוקים שמך יעקב, לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. ויקרא את שמו ישראל[7].

המיוחד בלשון 'ישראל' הוא בכך שזה מורכב מ'ישר' ו'א-ל'. זוהי אותה ישרות של האלוקים שבה עשה את אדם. ואחרי שנלחם יעקב וגבר על שרו של עשיו, ניתן לומר עליו ישראל שכעת הוא האדם הישר, שנראית ישרותו היסודית לעין כל.

לא יאמר שמך יעקב- כמי שמעוקב ע"י אחרים המונעים ממנו להתיישר, כי אם ישראל- שהנך ישר עם א-ל.

וכך בכל דור עלינו לזכור לשמור ולעשות את הישר בעיני ה' לעזוב את החשבונות ולהיות תמים עמו.

1 - דברים יז, י
2 - שם יא ברש"י
3 - שם, ח
4 - כל אדם לומד תורה במעי אימו
5 - יסוד אותם חשבונות רבים, ומה שגורם אותם הינו מה שכתוב "בחטא יחמתני אמי". שכבר בשעת יצרתו של האדם, ישנו נדנוד חטא קטן שאפילו חסיד שבחסידים, אי אפשר לו שלא יתכוון גם להנאתו. ואותו פתח קטן הוא הגורם לכל אותם חשבונות להופיע כבר מראשיתו של האדם (שיחת הגרי"ם חרל"פ לפרשה).
6 - אחר שנלחם עם שרו של עשיו בקש ברכה, וענהו "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (בראשית לב, כח). ופי' שם רש"י שלא שקרא שם שמו ישראל, אלא אמר לו כשתבוא לארץ ויגלה עליך ה'- שם יקרא שמך ישראל
7 - בראשית לה, ו

סיפור לשבת

כוחה של תפילה

לפנינו סיפור מימינו אנו, על כוחה העצום של תפילה להצלחה בתורה, כפי שהובא בספר "התעלות:" באחת מהישיבות הקטנות החשובות שבירושלים, ישב בחור בן טובים, שלא הצליח בתלמודו. מוחו היה סתום ושכלו קלוש ושום לימוד לא נקלט בראשו, אך רצונו היה עז ונחוש. הוא ניסה את כוחו שוב ושוב, אך ללא הצלחה. על אף היותו בחור ירא שמיים, נעים הליכות ובעל מידות טובות, לא עלה תלמודו בידו. אחד מהר"מים הטובים בישיבה נקשר עד מאוד בנפש הבחור, והשקיע בו רבות. מדי יום היה יושב עמו לאחר השיעור כדי לשנן את הגמרא עם התוספות והמפרשים, אך ללא הועיל... מגיד השיעור המסור היה אובד עצות; זוהי תופעה נדירה למדי, שכן על פי רוב מי שמשקיע ומתייגע בתלמודו הרי הוא מתעלה ומצליח, לכן החליט מגיד השיעור לנסוע עם הבחור אל רבי חיים קנייבסקי שליט"א ,ולבקש עצה וברכה. בהגיעם אל הרב, פתח מגיד השיעור בדברי שבח על הבחור הניצב עמו, על תפילותיו והליכותיו ועל יראת שמיים שלו, וציין כי למרות כל זאת - אין תלמודו עולה בידו כלל. התחייך רבי חיים למשמע השאלה, ואמר: "כנראה צריך קצת יותר יגיעת התורה, שאין התורה נקנית אלא בעמל ויגיעה קשה!" מגיד השיעור אמר, כי יכול הוא להעיד מקרוב שיגיעה רבה יגע אותו בחור, ומנסה בכל כוחו, אך הראש חלש ואינו מצליח לקלוט ולהבין!. רבי חיים פנה אל הבחור, ושאלו ברוב חיבה: "האם הנך מתפלל ומבקש על הצלחת התורה?" ."בוודאי!" - ענה הבחור - "תמיד בוכה אני ומבקש על כך, אבל, לצערי, עדיין לא נענתי". - "תקבל על עצמך להתפלל תמיד תפילה בציבור, ושלא להפסיד תפילה בציבור גם אם תצטרך לזה מסירות נפש!" - חתם רבי חיים את השיחה, ובירכם לשלום. חלפו ימים ,הבחור סיים את לימודיו בישיבה קטנה, והתקבל לאחת הישיבות הטובות והגדולות ביותר, הודות ליראתו ונועם הליכותיו. והנה, לאחר מספר שנים הופיע הבחור בישיבה הקטנה בה למד בנערותו, ונכנס לביקור בחדרו של אותו מגיד שיעור, אשר היה קשור אליו כל כך. מגיד השיעור שמח לקראתו עד מאוד, והנה מניח הבחור לפניו על השולחן קונטרס נאה של חידושי תורה על מסכת יבמות. הרב עלעל

המשך בעמוד הבא...

מעט בקונטרס, ומצאו מלא וגדוש בחוכמה ובעמקות נפלאה. מלבד הבהירות וההסברה היפה בהצעת הדברים, ניכר היה כי המחבר ניחן בכוח חידוש נדיר, כתלמיד־חכם מופלג! "מי הוא הרב המחבר"? שאל, "כנראה מדובר בתלמיד־חכם חשוב ביותר!". הבחור לא הבין את השאלה: "מה זאת אומרת מי חיברו? הרי אני כתבתי וערכתי את הקונטרס בסייעתא דשמיא מרובה, ובשביל כך באתי הנה אל מגיד־השיעור היקר, להגיש בפניו את פרי ביכוריי. לאחר ההשקעה הרבה שהשקיע בי להצלחתי, חשבתי כי בוודאי ישמח לראות בפרי עמלו!", הרב עמד נפעם, אינו מאמין למראה עיניו. "אתה הוא בעל המחבר?! הרי רק לפני שנים מספר, בהיותך כאן בישיבה קטנה, לא הבנת כמעט כלום! 'תוספות' אחד לא הצלחתי להכניס בראשך על בוריו, וכיצד התחולל שינוי אדיר כזה מקצה לקצה?".

בחיוך צופן סוד סיפר הבחור לרב דברים כהווייתם: "בתחילת לימודיי בישיבה הגדולה לא הבנתי כמעט כלום, כהרגלי מימים ימימה. חבריי עולים ומתגדלים בתורתם מדי יום ביומו, ואילו אני תקוע במדרגת תורתי כמעט כשל ילד בחיידר. "לקראת סוף 'הזמן' יצאה הישיבה לנסיעה למקומות הקדושים בצפון. היה זה ביום ה', ערב ראש חודש מוקדם, והבחורים חפצו להגיע לתפילת 'יום כיפור קטן' במירון ולשאר מקומות הקדושים בגליל. "הטיול נמשך עד שעה מאוחרת בלילה, וכשחזרתי לביתי בשכונת רמות בירושלים, הייתה השעה מאוחרת מאוד. ישבתי עם הוריי ושוחחתי עמהם בניחותא על חוויות הנסיעה והיום, ולא שמתי לב כלל איך השעון מתקדם. בלילה! 1.30 ומתקדם. לפתע תפסתי את עצמי בבהלה: עדיין לא התפללתי מעריב! .מחוגי השעון הראו על השעה זכרתי היטב את הקבלה שקיבלתי על עצמי, ע"פ הוראת הגר"ח שליט"א, שלא לוותר על תפילה בציבור בשום אופן ,אבל לא ידעתי מה ניתן לעשות בשעה שכזו .בכל שכונת רמות, על כל בתי הכנסת הרבים שבה, לא ניתן למצוא מנין לתפילת מעריב בשעה זו! בשעה זו, האפשרות היחידה למצוא מנין היא בביהכ"נ הגדול שבשכונת 'זכרון משה, 'במרכז העיר... אך כיצד מגיעים עתה ל'זכרון משה'? התחבורה הציבורית כבר מזמן אינה פועלת.... "החלטתי לעשות השתדלות בדבר. יצאתי מהבית והרחקתי לכת עד כביש רמות המרכזי (שדרות גולדה), בניסיון למצוא טרמפ ,אך הכביש היה כמעט ריק.

מכוניות בודדות שחלפו על פני שעטו ביעף ולא עצרו כלל. לאחר המתנה ממושכת בקור הירושלמי העז, החלטתי: אם בתוך עשר דקות מוצא אני דרך להגיע ל'זכרון משה '- הרי טוב, ואם לאו - הריני חוזר הביתה, ובלית ברירה אתפלל ביחידות, וההכרח לא יגונה... "כעבור שבע וחצי דקות בדיוק, נעצרת לידי מכונית, ובתוכה יהודי שהכרתי משכונתנו. 'להיכן?' - הוא שואל אותי בחביבות - '"לזכרון משה!' - אנשים 5 עניתי. '"טוב מאוד! גם פניי מועדות לתפילת מעריב ב'זכרון משה'!". משהגענו לביהכ"נ כבר המתינו שם שעדיין לא התפללו, יושבים ומצפים למניין שיתאסף. לאחר הגיענו, עדיין חסרו שלושה למניין. חלק מהאנשים, בראותם כי אין מניין, רצו ללכת לביתם, אך אני ביקשתי והתחננתי שימתינו עוד מעט, כיוון שמוכרח אני להתפלל בציבור!. בשעה שלוש בלילה (!) היה, ב"ה, מנין שלם!. תיכף החלה תפילת ערבית .עבורי הייתה זו תפילה מיוחדת במינה. התפללתי ברגש ובכוונה רבה מילה במילה, אולם משהגעתי בתפילת שמו"ע לברכת 'אתה חונן', נפתח ליבי בפתע פתאום. פרץ דמעות אדיר ניגר מעיניי ללא הפוגה! בכיתי ובכיתי שם בפינת ביהכ"נ. מעולם לא חוויתי חוויה שכזו, מעולם לא בכיתי בכי שכזה!, "עמדתי שם בפינתי בברכת 'אתה חונן' בלבד בערך כשלושת רבעי שעה, כשציבור המתפללים סיים זה מכבר את תפילתו והתפזרו איש לביתו. יצאתי מתפילה זו כאיש אחר לגמרי, והרגשתי כבריה חדשה!, "בהיות שהשעה הייתה כבר סמוכה לוותיקין ודרך חזרה לביתי עדיין לא הייתה לפני, החלטתי להישאר בביהכ"נ ולהמתין עד אור הבוקר. בינתיים שלפתי גמרא סנהדרין מן הארון, והחילותי ללמוד בה. והנה, להפתעתי העצומה החילותי פתאום קולט ומבין!, בבת־אחת נפתח לי הראש! חשתי בלימודי טעם מתוק וערב עד מאוד, כפי שמעולם לא הרגשתי. בפעם הראשונה בחיי קראתי את המילים ב'תוספות' והבנתי את עומק משמעותן!. בתפילת שחרית, משהגעתי לברכת 'אהבה רבה', נפתח ליבי כאולם: 'אבינו אב הרחמן, המרחם, רחם עלינו, ותן בליבנו בינה ל־ה־ב־י־ן ו־ל־ה־ש־כ־י־ל וכו' ו־ה־א־ר ע־י־נ־י־נ־ו ב־ת־ו־ר־ת־ך. ושוב, כשהגעתי לברכת 'אתה חונן' גאה ליבי בבכי נורא. עמדתי בברכה זו זמן ארוך מאוד, עד שהבכיות של מעריב דאתמול לא היו אלא כמשל לעומת שחרית זו.! "לאחר תפילת שחרית חזרתי לביתי, סעדתי פת שחרית ונכנסתי תיכף לחדרי.

הוצאתי את הגמרא והחילותי ללמוד בחשק רב והתלהבות עצומה ללא הפסק, עד כניסת השבת ,אז יצאתי אל ביהכ"נ לקבלת שבת ותפילת ערבית של שבת. "לאחר התפילה חזרתי עם אבי לסעודת שבת קודש, שהייתה מלאה שמחה ואושר עצום לכל בני המשפחה כולה. לאחר הסעודה פנה אלי אבי בבקשה, שהגיעה העת לפרוש למיטתי ולישון מעט, שזה כבר למעלה מיממה וחצי שלא נתתי תנומה לעפעפיי, "אמרתי: 'אלמד נא עוד מעט ואחר כך אלך לישון...' אך אותו 'מעט' נמשך כל אותו ליל שבת עד שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית... לא הייתי מסוגל לעזוב את תלמודי מרוב שקיקה. בשחרית של שבת הלכתי עם אבי לביהכ"נ לתפילה ולאחריה לסעודת שבת מלאה זמירות בשמחה עצומה. לאחר הסעודה כבר ראה אבי שאני מותש וחלוש, והכריח אותי ללכת מיד לישון כדי צרכי.."... "מאותו היום נפתחו לי שערי אורה, שערי תורה, נעשיתי מתמיד גדול, בעל הבנה עמוקה וסברה ישרה בכל דבר, וזכיתי, בסייעתא דשמיא מופלאה, להתעלות עצומה בכתרה של תורה!"

(ברכת דוד / הרב חנניה צ'ולק שליט"א)

שביבים / שאול שיף

אין יכולת לראות התמונה השלימה

(מתוך הספר לאן הלכת? - התמודדות עם שכול ואובדן לפי גישת החיים של הרבי מליובאוויטש.)

קשה לתמצת בשורות ספורות את יחסו המיוחד כל כך של הרבי לנופלים במערכות על הגנת ארץ הקודש ותושביה. הרבי ראה בהם קדושים, שהגנו בגופם על אחיהם, שמסרו את חייהם למען עם ישראל - וכי אין מעלה גדולה מזו. דווקא על הפן האישי, הרחום והחומל, הדואג לבני משפחותיהם של הנופלים - האלמנות והיתומים שחרב עליהם עולמם - ניתן ללמוד רבות מתוך סיפורה האישי של הגברת שפרה מרוזוב, חסידת חב"ד, אלמנה שכולה לחלל צה"ל בעצמה. כאשר קיבלה שפרה את הבשורה המרה כי בעלה, דוד, נהרג בקרבות בתעלת סואץ, כאבה היה גדול. אך זמן קצר לאחר תום המלחמה, מלחמת יום הכיפורים, פגש בה חסיד חב"ד והעביר לה את בקשתו של הרבי ממנה: להירתם לסיוע למשפחות הקורבנות שנפלו במלחמה. במשך השנים הבאות התמסרה שפרה, יחד עם פעילי חב"ד, למצוותו של הרבי. סיוע אישי, פגישות מלב אל לב, אירועים ופעילויות בחגים ומשלוחי מנות הפכו לחלק משגרת יומה. במסגרת הפעילות היא קיימה התכתבות רצופה עם הרבי, שביקש להתעדכן בשלום האלמנות והיתומים, ולעיתים קרובות עודד אותה להוסיף ולתגבר את הפעילות. היא העבירה אליו בקשות מהאלמנות והוא הקדיש לכל אחת מזמנו האישי, כשלעיתים הוא אף מוסיף סכום כסף לסיוע במצבם הכספי. בכמה מכתבים הרבי ביקש לעודד אישית את שפרה ועסק בשאלה: מדוע נגזר עליה, ועל כל משפחות האלמנות והיתומים, לסבול מאבדן הבעל-האב? - קטעים מהם נקרא מיד.

יחדיו תרחיבו את הצינורות...

"אשרי חלקך שזכית והצלחת לעודד נפשות רבות של בנות ישראל, בנות שרה רבקה רחל ולאה, שאיבדו את בעליהן. חכמינו זיכרונם לברכה אמרו כי "כל המתפלל על חברו הוא נענה תחילה. רק בורא העולם יודע מדוע קרה מה שקרה; אך ברור וידוע, כי כל מה שעושה האלוקים לטוב הוא עושה. כפי שכבר ציטטתי פעמים רבות את דברי גדולי ישראל, אין פלא אשר נברא לא יכול להבין את דרכי הבורא, שהרי אין כל ערך והשוואה ביניהם! בוודאי שמן השמיים מסייעים לך לעמוד בניסיון ושלא להרהר אחר מידותיו של הבורא באסון אבדת בעל ואב לילדים... בעבר קיבלתי ידיעות ממפעלך הנעלה בקרב האלמנות והיתומים, ואני מקווה שתמשיכי לפעול ואף להוסיף יתר שאת ויתר עוז, וכי גם הנשים עמן את פועלת יתעוררו להשתתף עמך במפעל חשוב זה. יחדיו תרחיבו את הצינורות לקבל את ברכותיו של האלוקים בכל המצטרך לכן, באמצעות התחזקות בהנהגה יומיומית על פי תורתנו תורת חיים הנתונה מאלוקים חיים, ותזכו לגדל את ילדיכן לתורה, לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

מדוע נגזר על האלמנות לסבול?

"לגבי ההערה-שאלה במכתבך: מהו ההסבר לסבל והצער שנגזר על האלמנות והיתומים? למעשה, זו לא שאלה ספציפית על הרג הקורבנות במלחמה, כי אם חלק משאלה כללית יותר: מדוע קיימים צער וסבל בעולם? הרי בורא העולם ומנהיגו הוא עצם הטוב, ו"מטבע הטוב - להיטיב"? זו לא שאלה חדשה שלא נשאלה מעולם, ולמעשה כמה ניסיונות נעשו לפתור שאלה זו. מהעיקריים והמובנים שבהם מופיע בספר איוב, אחד מכתבי הקודש העוסק בעיקרו בשאלה זו. התשובה מופיעה בלשון הפסוק התמה "החקר אלו-ה תמצא? מכיוון שכל אדם, אפילו ילד וילדה קטנים, מאמין בטבעו, נוכל להסביר זאת באמצעות דוגמה שתהיה מובנת לכל: אדם חסר כל ידע ברפואה נכנס למחלקת הניתוחים בבית חולים. הוא רואה שם קבוצת אנשים לבושים בחלוקים לבנים, על פניהם מסכה, ובידיהם סכינים, אזמלים וכלים שונים. הם עומדים סביב אדם השוכב על שולחן כשידיו ורגליו קשורות, מרדימים את האיש, מנתחים אותו ודמו שותת... הוא בוודאי ירוץ להזעיק את כל הסביבה להציל את האדם החף מפשע! אך הוא לא מבין שהניתוח גורם רק נזק זמני לטווח הקצר, אך הוא יציל את חיי האדם ויגרום לו לחיות חיים בריאים במשך עשרות שנים.

"בדומה לניתוח, אדם יכול לדעת רק מה שמתרחש מול עיניו במשך חייו. אין לו מושג מה התרחש קודם לכן (והוביל ל'ניתוח') ומה יתרחש לאחר מכן (התועלת שתבוא מן הניתוח). מובן שהוא לא יכול לראות את התמונה השלמה ולהבין את דרכי הבורא."

בברכת הצלחה רבה בפעולותייך הכי נעלות, בהתאם למידתו של הקדוש ברוך הוא עליו נאמר "יתום ואלמנה יעודד"

לעזור ככל האפשר

התורה מצווה בפרשתנו: "כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד אַחֶיךָ... כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ". מצווה לתת צדקה לכל יהודי הזקוק לה. וכשנדייק בפסוקים נמצא שמי שיכול לתת צדקה ואינו נותן, בנוסף לכך שהוא מבטל מצוות עשה, עובר גם על איסור, כפי שהתורה מדגישה: "לֹא תְאַמֵּץ אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן". מצוות הצדקה אינה רשות אלא חובה שהתורה מטילה על כל יחיד ועל החברה בכללותה. ועניינה, לעזור ולתמוך בחולים וזקנים, יתומים ואלמנות, שאינם יכולים לקיים את עצמם. ועל ידי שאנו מתמודדים עם הקשיים שישנם בעולם, ומסייעים לסובלים ולמסכנים, אנו מתקנים את העולם ומקרבים את הגאולה, וכפי שאמרו חכמים: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיה נו): כֹּה אָמַר ה' שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה, כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת" (ב"ב י, א). על הדרך שקיימו גדולי ישראל את מצוות הצדקה נעמוד מן המעשה הבא: אלמנה אחת באה לפני הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל ובכתה לפניו שעוללה שואלים לחם וביתה ריק והיא חייבת כסף רב עבור עגלה מלאה תפוחים שקנתה כדי למכרם בדוכנה שבשוק. "ומה הבעיה" שאל הרב? "לדאבון ליבי אנשים הוציאו עליהם לעז שהם חמוצים ורקובים ואינני יכולה למוכרם" יבכה האלמנה המסכנה... נרעש הרבי וקם ממקומו, עזב את קהל חסידיו והלך אל

השוק, נעמד מאחורי הדוכן של האשה והתחיל לקרוא כאחד הסוחרים: "קנו, אנשים, קנו תפוחים - תפוחים טובים ומתוקים"! האנשים נהרו מכל העברים ונאבקו זה בזה כדי לקנות תפוח מידיו של הרבי, לקחו ושילמו, לקחו ושילמו וכעבור כמה דקות לא נותר תפוח אחד - וביד הרבי היה צרור גדול של מעות. הושיט הרבי את הצרור לאלמנה הנדהמת ואמר: "רואה את, סתם חששת, התפוחים טובים היו, ראי - כולם נמכרו, ולא נשאר אפילו אחד"... סיפור נוסף ממחיש שכשרוצים לעזור תמיד ישנה דרך רק נדרש רצון אמיתי: איכר זקן ותשוש ביקש לחפור את אדמת הגן שלו להפוך אותה ולשתול בה תפוחי אדמה. גילו המופלג הביא למצב שהעבודה הייתה לו קשה מדי. הישועה הייתה אמורה לבוא מבנו היחיד, שיכול היה לעזור לו, אך זה ישב בכלא על שוד בנק. הזקן ישב וכתב לבנו מכתב בו סיפר לו על צרותיו ועל כמה שהוא חסר לו כעת. לא עבר זמן רב והוא קיבל תשובה מהבן: "אבא, תעשה לי טובה רק אל תחפור בגינה. הרי שם קברתי את הכסף"!!! לא עברו שעות מעטות ובשעה ארבע לפנות בוקר הופיעו שנים עשר שוטרים כשבידם אתי חפירה, הפכו את הגינה על פיה, חפרו ולא מצאו את הכסף. הזקן המבולבל כתב לבנו מכתב נוסף, סיפר לו מה שקרה ושאל אותו מה לעשות עכשיו? "שתול את תפוחי האדמה שלך, אבא", ענה לו הבן. "זה מה שיכולתי לעשות מאיפה שאני נמצא"... כולנו יכולים לעזור צריכים רק למצוא את הדרך.

(הרב שלמה הלוי שליט"א)

לחנך בשמחה

שח הגר"י זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן בבני ברק: "זכורני מעשה שהיה בילדותי בירושלים, באחד מתלמודי התורה. ערבי זקן עבר ברחובה המרכזי של העיר כשהוא מחזיק בזרועותיו קוף, ומכריז שכל מי שרוצה להתקרב אל הקוף ולהתבונן בו ישלם פרוטה אחת. והנה התלמידים באחת הכיתות בת"ת ההוא, שחלון כיתתם היה סמוך לרחוב, שמעו אף הם את הכרזתו המרתקת של הערבי, וכדרכם של ילדים יצאה נפשם לראות את הקוף. הילדים התרוממו מכיסאותיהם והסתכלו דרך החלון בערבי ובקוף שבידיו. "המלמד, בראותו כך, לא צעק על הילדים ולא אמר להם לשבת במקומותיהם. יש לציין שהמלמד הזה ניחון בכוחות פדגוגיים מיוחדים והבין שבמצב כזה, כשמוחם וכל מחשבותיהם של הילדים נתונים בקוף, לא כדאי למחות בהם. מה עשה? הוא יצא לרחוב ושאל את הערבי האם הוא מוכן להיכנס אל הכיתה ולהראות את הקוף לכל הילדים, והציע לו מחיר של פרוטות. הערבי ניאות כמובן לבקשה, והקוף הוצג בפני כל ילדי הכיתה, ששמחו עד מאוד על המחזה שנגלה לעיניהם. "אבל זה עוד לא הכול. המלמד ניצל את הרגעים שהקוף היה בכיתה, ולימד את הילדים את ברכת 'משנה הבריות' שאומרים על הקוף, והילדים בירכו יחדיו בהתרגשות. "אם לא היה המלמד נוהג כך, אלא היה דורש מהילדים לשבת בחזרה במקומותיהם, ולא היה צועד יד ביד עם רצונם ושאיפתם, התלמידים היו נאלצים לבצע את דרישתו - אבל את מחשבותיהם הם כבר לא היו מצליחים לרכז בלימוד. מה הרווח אם כן שייצא למלמד אם יתנהג בצורה כזו? אבל בגלל שסיפק את רצונם הילדותי והכנים את הקוף אל הכיתה, ולימדם את הברכה הייחודית שאיננה מזדמנת בכל יום - 'קנה' המלמד ההוא את ליבם של הילדים, והביאם למצב שכאשר חזרו אל דף הגמרא היה זה מתוך חשק ושמחה, התחדשות ורעננות. "כמובן שאין בדבר זה כללים פרטניים ומדויקים, וצריך לדון בכל ענין לגופו".

(מתוך הספר 'לחנך בשמחה')

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net